

ANGÖLSMÅLA BENSTAMP

Benstampen ligger på en samfällighet som vid laga skiftet 1909 kallades Nedre kvarnfallet.

En 75 m grävd kanal leder vattnet till vattenhjulet. Vattenhjulet, som utvecklade 15 hästkrafter, var drivkraft till 1945 då det föll sönder och ersattes med turbin.

Benstampbolaget bildades **1877** av några företagsamma bönder från Kyrkhult. Den förste arrendatorn var Per Svensson "Stampe-Pelle" som också byggde stampen, därefter Daniel Johansson och dennes son Oskar Danielsson till 1914. Ernst Johansson arrenderade anläggningen från 1914 till 1922.

Tre man arbetade i stampen.

Råvaror, ben från slakterier, fanns inte tillräckligt häromkring utan fick importeras.

Ben kom med fartyg från Tyskland och Ryssland till Karlshamn och transporterades hit med järnväg, sista delen med hästskjuts.

I Hemsjö, mellan järnvägen och Angölsmålavägen, fanns en benlada. Här mellanlades en del ben i väntan på malning.

Benstampen var en lång fyrkantig låda 100x40x40 cm, inuti klädd med järn. Ovanpå stod sex lodräta omkring 2 meter långa grova ekstolpar, stampar, i nedre änden järnskodda.

Genom en axelledning med gjutna armar lyftes stamparna med kraften från vattenhjulet. Dessa armar var placerade så att när de gick runt lyftes en stamp i taget. Sedan föll de ned på benen i den järnbeslagna lådan med en duns. Innehållet i benen luktade definitivt inte gott och odören i benstampen var förmodligen lika obehaglig som ljudet.

När benen krossats i lådan föll de genom i hål i lådans botten och maldes sedan till finare mjöl på en vanlig kvarn.

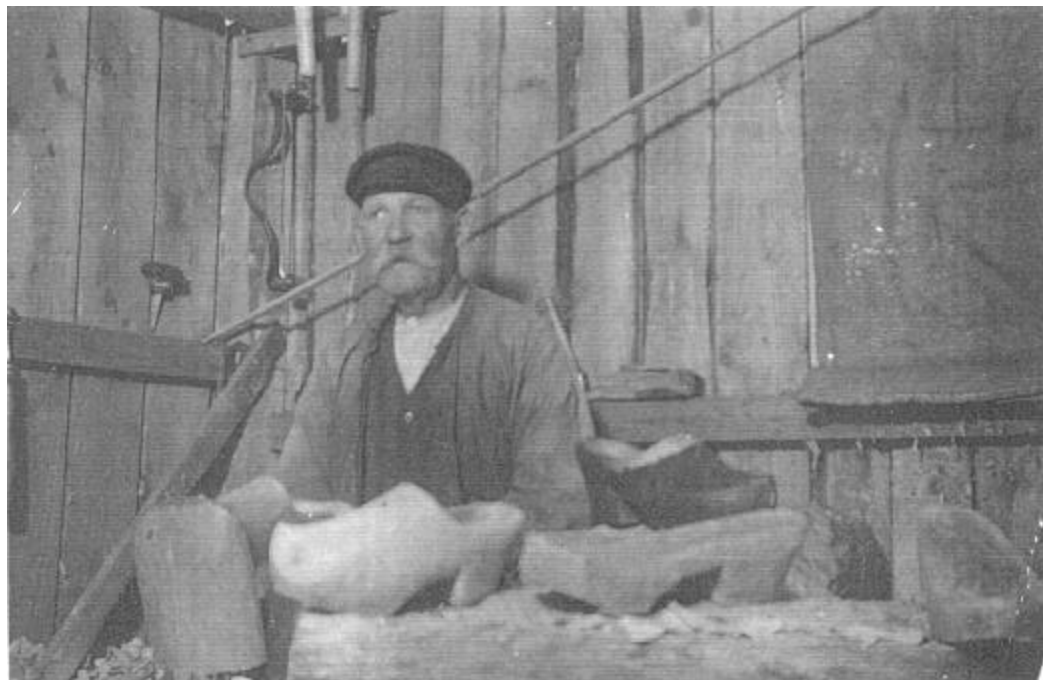
Benmjölet användes dels till foder åt husdjuren, dels till gödning på åkrarna. Mjölet levererades i säckar. Produktionen uppgick på 1890-talet till ca 100.000 kg till ett värde av 9 000 kr.

Benmjölet gick i stort sett på export. Från magasinen i Hemsjö fraktades mjölet på järnväg till Karlshamn. Här lastades fartyg som förde mjölet till främmande länder.

Världskriget 1914-18 satte stopp för benmjöls-tillverkningen. Importen från Tyskland och Ryssland stoppades och nya gödningsmedel såg dagens ljus. När kriget var slut fanns det inte längre någon marknad för benmjöl, en epok gick i graven.

Omkring 1910 sattes in en **spånhyvel** som tillverkade spån för taktäckning. Dessutom fortsatte man att driva den kvarnrörelse som funnits parallellt med benstampen.

Efter 1922 var Oskar Nilsson, som innehade Hemsjö Valskvarn, möllare här. Dennes fader, Nils Johan Magnusson, bodde här några år. Han gjorde "putaträskor".

Nils Johan Magnusson,

Carl Carlsson i Hemsjö tog över 1930, därefter dennes dotter Carin som höll på till 1938. Bröderna Sven och Olle Olsson fortsatte till 1944. Detta år revs boningshuset. Vid ruinen ligger ett par kvarnstenar som använts som trappa.

1944 övertogs rörelsen av bröderna Karl, Hugo och Gustav Pettersson samt Ture Olsson som startade **Hemsjö nya Lådfabrik**. Man tillverkade sillalådor, tomatlådor och jordgubbslådor.

När lådfabriken startades föll också det gamla vattenhjulet för tidens tand. I stället fick ån nu driva en turbin som levererade elektrisk ström.

Lådproduktionen pågick fram till 1981. Då tystnade den sista verksamheten i Angölsmålas benstamp.

Byggnaderna förföll, men **1994** restaurerades den gamla stampen i ett ALU-projekt.

Sillalådor under lådfabrikens tid